Klasyfikacja dziedzinowa wg
JEL: F02, F15, F36, F53

Anna Katarzyna Wieczór[1]

Współpraca gospodarcza w ramach Organizacji Państw Amerykańskich

Economic cooperation within the Organization of American States

Streszczenie: W opracowaniu przedstawiono genezę i rozwój Organizacji Państw Amerykańskich oraz jej organy, cele i zadania. Szczególną uwagę zwrócono na problematykę polaryzacji i stosowanych mechanizmów wspierania rozwoju gospodarczego najbardziej „zacofanych" państw członkowskich.

Celem niniejszego artykułu jest ocena szans na zmniejszenie w przyszłości dominacji gospodarczej Stanów Zjednoczonych w stosunku do innych państw amerykańskich.

Postawiono hipotezę badawczą, że istnieją realne szanse na pogłębienie współpracy gospodarczej pomiędzy krajami należącymi do Organizacji Państw Amerykańskich, które mogą zaowocować zmniejszeniem dysproporcji w zakresie rozwoju gospodarczego tych państw.

Summary: The paper presents the genesis and development of the Organization of American States. The next part presents the organs, objectives and tasks of organization. Particular attention was paid to the issues of polarization and mechanisms which are use to promote economic development the most backward member states.

The purpose of this article is to evaluate opportunities to reduce future US economic dominance in relation to other american states.

It was hypothesized that there are real opportunities to deepen economic cooperation between countries belonging to the Organization of American States, which can result in reduced disparities in the economic development beetween countries.

Słowa kluczowe: Organizacja Państw Amerykańskich, integracja i współpraca gospodarcza, konwergencja, rozwój gospodarczy

[1] Mgr, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych, Katedra Mikroekonomii.

1. Wstęp

W artykule opisano działalność jednej z ważniejszych dla państw zachodniej półkuli organizacji – Organizacji Państw Amerykańskich. OPA powstała blisko 70 lat temu, obecnie zrzesza 35 państw członkowskich. Są to: Antigua i Barbuda, Argentyna, Bahamy, Barbados, Belize, Boliwia, Brazylia, Chile, Dominika, Dominikana, Ekwador, Grenda, Gujana, Gwatemala, Haiti, Honduras, Jamajka, Kanada, Kolumbia, Kostaryka, Kuba, Meksyk, Nikaragua, Panama, Paragwaj, Peru, Saint Kitts i Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent i Grenadyny, Salwador, Stany Zjednoczone, Surinam, Trynidad i Tobago, Urugwaj, Wenezuela. Wymienione kraje charakteryzują się znaczącymi różnicami nie tylko w poziomie rozwoju gospodarczego, ale także społecznego i kulturowego. Organizacja powstała m.in. po to, aby owe efekty polaryzacji i dysproporcji między państwami zmniejszać.

W artykule na wstępie zostaną przedstawione aspekty historyczne powstania organizacji, następnie cele, które organizacja realizuje. W kolejnej części szczególna uwaga zostanie zwrócona na cel pogłębiania współpracy gospodarczej i mechanizmy za pomocą, których cel ten jest realizowany. W ostatniej części autor dokona oceny i krytycznej analizy oraz wskaże proponowane rozwiązania mogące wpłynąć na rozwój współpracy gospodarczej i poprawę sytuacji państw najbardziej zacofanych i najsłabiej rozwiniętych.

Postawiono hipotezę badawczą, że istnieją realne szanse na pogłębienie współpracy gospodarczej pomiędzy krajami należącymi do Organizacji Państw Amerykańskich, które mogą zaowocować zmniejszeniem dysproporcji w zakresie rozwoju gospodarczego krajów, m.in. w stosunku do Stanów Zjednoczonych. Do zweryfikowania hipotezy zastosowano następujące metody badawcze: studia literaturowe i analizę aktów prawnych organizacji oraz analizę wtórną danych statystycznych.

2. Organizacja Państw Amerykańskich – aspekty historyczne

Organizacja Państw Amerykańskich powstała w 1948 roku jako kontynuacja Unii Panamerykańskiej powstałej w 1910 roku. Powołano ją do istnienia na IX Międzyamerykańskiej Konferencji w Bogocie[2]. Na tej samej konferencji

[2] L.J. LeBlanc, *The OAS and the promotion and protection of human rights*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1977, s. 6.

uchwalono także Amerykańską Deklarację Praw i Obowiązków Człowieka[3].

OPA posiada cztery główne organy decyzyjne. Są nimi:
- Zgromadzenie Ogólne,
- Konferencje Konsultacyjne Ministrów Spraw Zagranicznych,
- Rada Stała,
- Sekretarz Generalny[4].

Pierwszy z wymienionych organów jest najważniejszym organem Organizacji Państw Amerykańskich. Zajmuje się określaniem polityki i kierunków działania organizacji, współpracą z innymi organizacjami międzynarodowymi oraz budżetem OPA. Zgromadzenie Ogólne wybiera także Sekretarza Generalnego, który pełni głównie funkcje techniczne i administracyjne. Konferencje Konsultacyjne Ministrów Spraw Zagranicznych zwoływane są natomiast tylko w szczególnych okolicznościach, jeśli zachodzi potrzeba regulacji stosunków międzynarodowych. Ostatni z organów – Rada Stała zajmuje się bieżącymi sprawami i problemami organizacji, swoją siedzibę ma w Waszyngtonie[5].

Jednym z pierwszych największych osiągnięć Organizacji Państw Amerykańskich w dziedzinie współpracy gospodarczej było uchwalenie w 1961 roku Sojuszu dla Postępu. Był to finansowany w dużej mierze przez Stany Zjednoczone program społeczno – gospodarczy, który miał na celu rozwój rolnictwa, przemysłu, oświaty i służby zdrowia w krajach Ameryki Łacińskiej. W 1975 roku nastąpiły kolejne istotne zmiany – w ramach OPA nastąpiła współpraca gospodarcza między państwami Ameryki Łacińskiej – powołano do istnienia Latynoamerykański System Gospodarczy. Kolejne lata ukazały zdominowanie polityczne i gospodarcze Organizacji Państw Amerykańskich przez interesy Stanów Zjednoczonych. W latach 80. nasiliły się sprzeciwy wobec dominacji USA ze strony państw członkowskich Ameryki Łacińskiej. Jednak dopiero rok 1982 przyniósł głęboki konflikt wewnątrz OPA. Stało się to podczas wojny o Falklandy, kiedy to USA otwarcie stanęły po stronie Wielkiej Brytanii, przeciwko swojemu sojusznikowi z OPA – Argentynie. Po tych wydarzeniach Organizacja Państw Amerykańskich przeszła istotną fazę reform[6]. Obecnie decyzje podejmowane na forum OPA wypracowywane są kolegialnie i nie zawsze

[3] http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1969a-c0.html (dostęp: 5.05.2018).

[4] http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rights-concepts-ideas-and-fora/human-rights-fora/the-organization-of-american-states (dostęp: 6.05.2018).

[5] Ibidem.

[6] P.A. Tharp Jr. (red.), *Regional International Organizations. Structures and Functions*, Springer, 1971, s. 141–151.

odpowiadają stanowisku USA. Na Zgromadzeniu Ogólnym każdy kraj posiada jeden głos, Stała Rada natomiast, mimo iż ma swoją siedzibę w Waszyngtonie składa się z ambasadorów państw członkowskich[7].

3. Cele Organizacji Państw Amerykańskich

Główne cele Organizacji Państw Amerykańskich zostały przedstawione na rysunku 1. Wyznacza je statut organizacji, czyli Karta Organiczna, która została podpisana w Bogocie w roku, w którym powstała organizacja. Karta z Bogoty była kilkakrotnie nowelizowana po uchwaleniu. Obecnie obowiązuje wersja zmieniona i zatwierdzona w 1993 roku.

Rysunek 1. Cele Organizacji Państw Amerykańskich

Źródło: opracowanie własne.

Cele OPA wyznaczone zgodnie z uchwaloną i obowiązującą Kartą z Bogoty można podzielić na trzy główne grupy:

- cele związane ze współpracą gospodarczą,
- zamiar umacniania pokoju i bezpieczeństwa na kontynencie amerykańskim oraz pokojowe regulowanie sporów między państwami członkowskimi,
- dążenie do wspierania współpracy kulturalnej i społecznej, w tym wspólne rozwiązywanie problemów w tym zakresie[8].

Ponieważ głównym zamierzeniem niniejszego artykułu jest ocena szans na zmniejszenie w przyszłości dominacji gospodarczej Stanów Zjednoczonych

[7] http://www.oas.org/en/about/our_history.asp (dostęp: 6.05.2018).

[8] L.R. Scheman, *The OAS and the Quest for International Cooperation: American Vision or Mirage*, [w:] Case Western Reserve Journal of International Law, Vol. 13, Issue 1, 1981, s. 84–86.

w stosunku do innych państw amerykańskich, w dalszej części przeanalizowane zostaną jedynie sposoby realizacji celu organizacji związanego ze współpracą gospodarczą państw.

4. Działania podejmowane w ramach współpracy gospodarczej

W ramach celu, jakim jest współpraca gospodarcza, OPA podejmuje wiele działań. Udziela wsparcia słabiej rozwiniętym państwom członkowskim w celu wzmocnienia ich zdolności instytucjonalnych do wykonywania umów handlowych i inwestycyjnych. Pomaga również w projektowaniu i wykonywaniu polityk i programów publicznych w dziedzinie mikro, małych i średnich przedsiębiorstw. Organizowanych jest wiele szkoleń w tym zakresie. Pomoc odbywa się także poprzez wymianę doświadczeń. Wysokorozwinięte gospodarczo kraje udostępniają swoje udane doświadczenia pozostałym państwom należącym do organizacji[9].

Innym ważnym aspektem w zakresie zmniejszania dysproporcji w rozwoju gospodarczym państw członkowskich jest współpraca na rzecz zwiększenia konkurencyjności, innowacyjności i internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw. OPA oprócz wspomnianej wcześniej budowy zdolności wymiany pozytywnych doświadczeń, promuje także dialog polityczny oraz wymianę dokumentów technicznych na temat kluczowych zagadnień konkurencyjności i innowacji. Dla państw wymagających szczególnego wsparcia w tej dziedzinie organizowane są również konferencje, fora i warsztaty[10].

W ramach współpracy gospodarczej prowadzony jest również system informacyjny, który zapewnia dostęp do informacji na temat polityki handlowej wszystkich państw obu Ameryk. W systemie dostępne są pełne teksty umów handlowych, krajowe prawodawstwa w dziedzinie handlu, a także informacje o trwających ewentualnych zmianach w polityce handlowej danego kraju[11].

Organizacja Państw Amerykańskich kładzie też szczególny nacisk na promowanie współpracy między wiodącymi uniwersytetami, zarówno publicznymi, jak i prywatnymi z obszaru państw członkowskich, ośrodkami badawczymi i innymi instytucjami. Nadrzędnym celem tej współpracy jest transfer wiedzy i technologii pomiędzy krajami[12].

---

[9] http://www.oas.org/en/sedi/desd/cit/ (dostęp: 9.05.2018).

[10] Ibidem.

[11] http://www.oas.org/en/sedi/desd/ted/ (dostęp: 9.05.2018).

[12] http://www.oas.org/en/sedi/desd/cit/ (dostęp: 9.05.2018).

Istotne znaczenie dla wyrównywania dysproporcji gospodarczych ma pomoc w rozwoju sektorów turystyki i kultury w krajach, które mają taki potencjał i przyczynianie się w ten sposób do rozwoju gospodarczego i zwalczania skrajnego ubóstwa. Do wzmocnienia wydajności i konkurencyjności branży turystycznej w wybranych krajach dąży się poprzez szkolenia i budowanie potencjału[13].

Ostatnim ważnym programem realizowanym przez Organizację Państw Amerykańskich w ramach współpracy gospodarczej pomiędzy państwami jest podnoszenia poziomu świadomości oraz realizacja zasad i wytycznych CSR (społecznej odpowiedzialności biznesu). W zakresie tym krajom oferowana jest pomoc w postaci wiedzy teoretycznej, wiedzy praktycznej i narzędzi dla firm, aby mogły opracować własne strategie wdrażania CSR[14].

5. Ocena i analiza krytyczna

Aby ocenić wpływ prowadzonych programów na rzecz współpracy gospodarczej, na zmniejszanie dysproporcji pomiędzy państwami amerykańskimi, w niniejszej części artykułu przeanalizowane zostaną wartości wskaźnika HDI (wskaźnika rozwoju społecznego) dla wszystkich państw należących do Organizacji Państw Amerykańskich. Analiza wartości wskaźnika dla poszczególnych krajów pozwoli także oszacować szanse na zmniejszenie w przyszłości dominacji gospodarczej Stanów Zjednoczonych w stosunku do innych państw amerykańskich.

Wskaźnik HDI jest wskaźnikiem opisującym społeczno-ekonomiczny rozwój poszczególnych krajów, oblicza go corocznie ONZ. Do określenia miejsc poszczególnych państw w rankingu używane są następujące dane: oczekiwana długość życia, oczekiwana liczba lat edukacji dla dzieci rozpoczynających proces kształcenia, średnia liczba lat edukacji otrzymanej przez mieszkańców w wieku 25 lat i starszych, dochód narodowy per capita w USD, liczony według parytetu nabywczego waluty[15].

Wartości wskaźnika HDI dla krajów należących do OPA przedstawiono w trzech tabelach, dla państw Ameryki Północnej (tab. 1), Ameryki Środkowej (tab. 2) oraz Ameryki Południowej (tab. 3).

Jak wynika z danych zamieszczonych w wyżej wymienionych tabelach dominacja gospodarcza i społeczna Stanów Zjednoczonych na tle państw OPA jest bezsprzeczna. W roku 2016 kraj ten osiągnął najwyższą wartość wskaźnika

[13] http://www.oas.org/en/sedi/desd/ct/ (dostęp: 9.05.2018).

[14] http://www.oas.org/en/sedi/desd/csr/ (dostęp: 9.05.2018).

[15] http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf (dostęp: 10.05.2018).

HDI (0,920), co świadczy o bardzo wysokim rozwoju społeczno-gospodarczym tego państwa. Identyczną (0,920), wysoką wartość wskaźnika osiągnęła także Kanada. Oba państwa zostały zaliczone do krajów o bardzo wysokim stopniu rozwoju. W przypadku Meksyku HDI wyniosło 0,762, co nie pozwala na zaliczenie tego kraju do państw bardzo wysoko rozwiniętych (tabela 1). Wartość tę można jednak uznawać za dostatecznie dobrą.

Tabela 1. Wskaźnik HDI w państwach Ameryki Północnej w 2016 r.

Kraj	Wartość wskaźnika HDI w 2016 r.
USA	0,920
Kanada	0,920
Meksyk	0,762

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ONZ: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf [dostęp 14.08.2018].

Analizując wartości wskaźnika HDI dla państw tak zwanej Ameryki Środkowej, możemy zauważyć, że przedstawia się ona o wiele słabiej. Żadnego z państw nie można uznać za kraj bardzo wysoko rozwinięty. Jak wynika z tabeli 2. wskaźnik HDI był najwyższy dla Barbados i wyniósł 0,795. Jest to o wiele mniej niż w przypadku Stanów Zjednoczonych i Kanady, wartość ta, jest jednak zadowalająca. Łącznie (wraz z Barbadosem) piętnaście państw uzyskało w 2016 roku wartość wskaźnika HDI zbliżoną do Meksyku, tak więc wartość, którą można uznać za dobrą i świadczącą o wysokim rozwoju gospodarczym. Salwador, Nikaragua Gwatemala i Honduras na tle omówionych wcześniej państw nie wypadły najlepiej. Wartości wskaźnika HDI dla tych czterech wymienionych krajów oznaczają, że sytuacja społeczno-gospodarcza w tych państwach jest o wiele gorsza. W szczególnie złym położeniu znajduje się natomiast Haiti, gdzie wskaźnik HDI wyniósł tylko 0,493. Jest to skrajnie niski wynik. Haiti można uznać za państwo najsłabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie wśród wszystkich krajów należących do Organizacji Państw Amerykańskich.

Tabela 2. Wskaźnik HDI w państwach Ameryki Środkowej w 2016 r.

Kraj	Wartość wskaźnika HDI w 2016 r.
Barbados	0,795
Bahamy	0,792
Panama	0,788
Antigua i Barbuda	0,786
Trinidad i Tobago	0,780
Kostaryka	0,776

Kuba	0,775
Saint Kitts i Nevis	0,765
Grenada	0,754
Saint Lucia	0,735
Jamajka	0,730
Dominika	0,726
Dominikana	0,722
Saint Vincent i Grenadyny	0,722
Belize	0,706
Salwador	0,680
Nikaragua	0,645
Gwatemala	0,640
Honduras	0,625
Haiti	0,493

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ONZ: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf [dostęp 14.08.2018].

W przypadku Ameryki Południowej dwa państwa można uznać za bardzo wysoko rozwinięte – Chile i Argentynę, z wartościami wskaźnika rozwoju społecznego odpowiednio 0,847 i 0,827. Urugwaj, Wenezuela, Brazylia, Peru, Ekwador, Kolumbia i Surinam zanotowały niższe wartości wskaźnika HDI (tabela 3.), jednak wskazują one, że są to kraje tak zwane *wysoko rozwinięte*. W najgorszej sytuacji, jeśli chodzi o Amerykę Południową znajdują się trzy państwa – Paragwaj, Boliwia i Gujana, wartości wskaźnika osiągnięte przez te kraje pozwalają określić je mianem średnio rozwiniętych.

Tabela 3. Wskaźnik HDI w państwach Ameryki Południowej w 2016 r.

Kraj	Wartość wskaźnika HDI w 2016 r.
Chile	0,847
Argentyna	0,827
Urugwaj	0,795
Wenezuela	0,767
Brazylia	0,754
Peru	0,740
Ekwador	0,739
Kolumbia	0,727
Surinam	0,725
Paragwaj	0,693
Boliwia	0,674
Gujana	0,638

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych ONZ: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf [dostęp: 14.08.2018].

Analiza wskaźnika HDI dla wszystkich krajów członkowskich Organizacji Państw Amerykańskich pozwala wysnuć wniosek, że współpraca gospodarcza w ramach tej organizacji nie przynosi spektakularnych efektów. Niezaprzeczalnie od setek lat to Stany Zjednoczone są potęgą gospodarczą na zachodniej półkuli, a dysproporcje między USA a większością krajów amerykańskich są wciąż ogromne.

Przyczyn, dla których tak się dzieje jest niewątpliwie wiele. Po pierwsze OPA to zgrupowanie państw bardzo odmiennych, mających różne interesy. Na efektywność działań organizacji ujemnie wpływa też zróżnicowanie kulturowe krajów. Bezsprzecznie poważną przeszkodą w ewentualnej ściślejszej integracji są również ogromne różnice polityczne między państwami. Te wszystkie problemy powodują, że stworzenie ogólnoamerykańskich więzi ekonomicznych jest bardzo trudne.

6. Podsumowanie

Mimo iż Waszyngton uiszcza największe składki członkowskie w OPA, wobec istniejących dysproporcji gospodarczych pomiędzy państwami środki te są wciąż za małe i nie są w stanie wpłynąć na zmniejszenie skali polaryzacji. Stany Zjednoczone musiałyby przeznaczać na cele organizacji o wiele wyższe kwoty. Trudno jednak wymagać tego od państwa, które borykało się niedawno z ogromnym kryzysem gospodarczym i wciąż nie odbudowało w pełni własnej gospodarki po tym wydarzeniu.

Istotnym problemem jest także fakt, że kraje rozwijające się stoją przed innymi problemami niż kraje wysokorozwinięte, a także mają inne priorytety, utrudnia to istotnie rozwój OPA jako organizacji. Pomiędzy grupami obu państw występuje bowiem konflikt interesów.

Być może warto zastanowić się czy dobrym rozwiązaniem nie byłoby gdyby państwa Ameryki Południowej i Ameryki Środkowej szukały także współpracy z mniejszą ilością państw podobnych do siebie. Układy takie mogłyby powstawać w ramach Organizacji Państw Amerykańskich. Przypuszczalnie współpraca gospodarcza miałaby wtedy szansę wkroczyć w bardziej intensywną fazę. Bez podjęcia dodatkowej współpracy państw słabiej rozwiniętych, osobno, w ramach kręgów kulturowych wyrównanie dysproporcji gospodarczych pomiędzy bogatymi i biedniejszymi członkami OPA, nawet w perspektywie kilkudziesięciu lat wydaje się niemożliwe.

Podsumowując, w obecnej formie, w której funkcjonuje Organizacja Państw Amerykańskich brak szans na pogłębienie współpracy gospodarczej

pomiędzy krajami, która mogłaby zaowocować zredukowaniem dysproporcji w zakresie rozwoju gospodarczego państw. Organizacja musiałaby przejść fazę reform, a biedniejsze państwa Ameryki Środkowej i Ameryki Południowej zacieśnić współpracę między sobą. Wysoce prawdopodobne jest, że wtedy realne byłoby zmniejszenie dominacji gospodarczej Stanów Zjednoczonych.

Bibliografia

http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf.
http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1969a-c0.html.
http://www.humanrights.is/en/human-rights-education-project/human-rights-concepts-ideas-and-fora/human-rights-fora/the-organization-of--american-states.
http://www.oas.org/en/.
LeBLANC L.J., *The OAS and the promotion and protection of human rights,* Martinus Nijhoff, The Hague, 1977.
Scheman L.R., *The OAS and the Quest for International Cooperation: American Vision or Mirage*, [w:] *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 13, Issue 1, 1981.
Tharp Jr P.A. (red.), *Regional International Organizations. Structures and Functions*, Springer 1971.